

HRVOJE FILIPOVIĆ*

Uhićenje kao mjera osiguranja nazočnosti okrivljenika i pokretanja kaznenog postupka

Sažetak

Uhićenje je jedna od mjera za osiguranje nazočnosti okrivljenika koju je zakonodavac predvidio kako bi spriječio počinitelje kaznenih djela da osujete postizanje cilja kaznenog postupka kako prije, tako i u samome tijeku postupka, a vjerojatno je da će njezinom primjenom osoba biti dovedena u "predvorje" kaznenog postupka.

U radu se u nekoliko cjelina daje prikaz mjere uhićenja počevši od ustavnih i međunarodnih odredbi i propisa o uhićenju, s posebnim naglaskom na članak 5. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. Za poredbeni prikaz odredbi o uhićenju odabrane su Engleska, Italija i Austrija prema povijesnom i pravno-političkom značaju.

U zadnjoj cjelini učinjen je prikaz brojnosti mjere uhićenja tijekom 2006. i 2007. godine po svim policijskim upravama u Republici Hrvatskoj, a na području Policijske uprave kopriivničko-križevačke i Županijskog suda u Koprivnici učinjena je analiza svih uhićenja. Analiza je pokazala za koliko se uhićenih osoba podnose kaznene prijave, koliko je izvršeno dovođenja istražnom sucu, te koliko je određeno zadržavanja. Osim tih značajki dobiveni su i podaci o vremenskom trajanju uhićenja, strukturi kaznenih djela, izjašnjavanju uhićenika o pravima, te spolu i dobi uhićenika.

Ključne riječi: *osiguranje nazočnosti okrivljenika, uhićenje, zadržavanje, pritvor, istražni zatvor, policija, Zakon o kaznenom postupku.*

UVOD

Mjere osiguranja nazočnosti okrivljenika zakonodavac je predvidio kako bi spriječio počinitelje kaznenih djela da osujete postizanje cilja kaznenog postupka kako prije, tako

* mr. sc. Hrvoje Filipović, nastavnik stručnih predmeta u Odjelu za policijsku obuku Policijske akademije MUP-a RH.

i u samome tijeku postupka (Krapac, 2007:301). Takvim mjerama cilj je da se koriste okrivljenikom kao izvorom saznanja o činjenicama koje je u kaznenom postupku potrebno utvrditi, zatim da se istoga udalji iz društvene sredine, te da se osigura izvršenje kazne koja bi se mogla izreći presudom na glavnoj raspravi. Zakon je predvidio za mjere osiguranja nazočnosti okrivljenika: poziv, dovođenje, mjere opreza, jamstvo, uhićenje, zadržavanje i pritvor.¹ Svim tim mjerama osiguranja nazočnosti okrivljenika zajedničko je što predstavljaju manja ili veća zadiranja u temeljna prava ili slobode građana koja su zajamčena Ustavom Republike Hrvatske².

Uhićenje je specifična mjera osiguranja nazočnosti okrivljenika čijom se primjenom pojedincu (uhićeniku)³ u velikoj mjeri ograničavaju temeljna prava na slobodu, a koju može policija samostalno primijeniti.

Pod uhićenjem se podrazumijeva svaka mjera ili radnja koja uključuje prisilno zadržavanje neke osobe pod sumnjom da je učinila kazneno djelo. Postupak uhićenja veoma je važan i osjetljiv problem s aspekta zaštite prava čovjeka, upravo zbog oduzimanja slobode pojedincu, koju poduzima policija radi sprječavanja te hvatanja počinitelja kaznenog djela.

Policija s jedne strane mora imati pravo lišiti slobode određene osobe, pa čak i na temelju vlastite diskrecijske ocjene, a s druge strane takav postupak mora imati sudbeni nadzor nad zakonitošću i zaštiti prava uhićenih osoba (Smerdel, Sokol, 2006:132). Tu se javljaju dvije tendencije, jedna zahtijeva što veću učinkovitost u otkrivanju i procesuiranju kaznenih djela, a druga traži da se štite i poštuju temeljna prava okrivljenika⁴. Pravno-politička teorija za te tendencije koristi dva naziva: načelo zaštite prava građana i načelo djelotvornosti.

Prvo načelo zaštite prava građana izrasta iz liberalističkog koncepta uobličenog već sredinom XVIII. stoljeća, odnosno iz ideje pravne države, a drugo je načelo na liniji ideje socijalne države prema kojoj se od tijela državne vlasti traži da osiguraju minimum socijalne sigurnosti pojedinca u zajednici, pa i pod cijenu ograničavanja stanovitih individualnih prava (Cvitanović, 1995:40). Zadiranja državnih vlasti u temeljna prava građana mogu biti poduzeta samo temeljem sljedećih postulata, a to je da se zasnivaju na normama zakonskog ranga, da su poduzeti radi ostvarivanja legitimnog cilja, koji trebaju biti razmjerni težini djela, te nužni u demokratskom društvu.

Sadržaj cijelog rada temelji se na procesnom zakonodavstvu, a primjerice neka istraživanja zasnivaju se na psihološko-kliničkim testiranjima iz kojih je vidljivo kako je primjena mjere uhićenja vrlo stresno iskustvo za većinu osumnjičenika (Gudjonsson i dr., 1996:63). Kod takvih stresnih stanja može doći čak i do smrti osobe uslijed infarkta,

¹ Mjere osiguranja nazočnosti okrivljenika određene u odredbama čl. 88.-118. Zakona o kaznenom postupku. (NN 110/97., 27/98., 58/99., 112/99., 58/02., 143/02. i 115/06., u nastavku ZKP/97.)

² Ustav Republike Hrvatske. (NN 41/01., 55/01., 76/10.)

³ Uhićenik je osoba prema kojoj je primijenjena bilo koja mjera ili radnja koja dovodi do lišenja slobode te osobe (čl. 170. st. 1. t. 8. ZKP/97.). Uhićenik je osoba prema kojoj je primijenjena mjera uhićenja (čl. 202. st. 2. t. 5. ZKP, NN 152/08. i 76/09., u nastavku ZKP/08.).

⁴ "Tendencija za što većom učinkovitošću u otkrivanju i procesuiranju kaznenih djela označava se i kao *crime control* ili *crime suppression model*, dok tendencija koja postupanje državne vlasti prema osobi koja je (samo) sumnjiva kao počinitelj kaznenoga djela nastoje ustrojiti na temeljima zaštite njezinih prava uz prihvaćanje nužnih ograničenja označava se kao *due process model*." (Pavišić, 2000:575.)

moždanog udara ili čak ne postoje dokazi za utvrđivanje uzroka smrti (Lawrence i dr., 2005:2). Sve nam to govori s kolikom ozbiljnošću i profesionalnošću treba pristupiti kod postupanja s uhićenikom te koliko je to god moguće treba paziti da se poštuje dostojanstvo osobe.

Treba istaknuti da je provedba mjere uhićenja izuzetno opasna zadaća prilikom koje je moguće uporabiti sredstva prisile, ako mjere upozorenja i zapovijedi ne jamče uspjeh, i to prema načelu razmjernosti. Najteže sredstvo koje policijski službenici mogu uporabiti je vatreno oružje koje će se uporabiti samo onda kada druga sredstva ne mogu ostvariti cilj. U slučaju kada je potrebno provesti mjeru uhićenja "prema osobama koje pokazuju veliki stupanj opasne ličnosti ovlaštene službene osobe imaju pravo nositi službene pištolje s metkom u cijevima, imajući svijest da vrše radnju uhićenja (opasne i naoružane osobe)" (odluka Vrhovnog suda Republike Hrvatske, broj: IV Kž 214/02-4).⁵

1. ODREDBE USTAVA REPUBLIKE HRVATSKE O UHIĆENJU

Ustav Republike Hrvatske priznaje i štiti ljudska prava i slobode te daje jamstva od neosnovanih zahvata državnih tijela i moguće zlorabe vlasti (čl. 22. Ustava RH). U odluci Ustavnog suda RH broj: U-III-441/1994. od 27. ožujka 2000., a sukladno odredbi članka 22. stavka 1. i 2. Ustava RH, određeno je da su čovjekova sloboda i osobnost nepovrediva i nikomu se ne smije oduzeti ili ograničiti sloboda, osim kada je to određeno zakonom, o čemu može odlučiti samo sud. U pogledu ustavnosudske zaštite kod lišenja slobode, značajna je odluka Ustavnog suda, broj: U-III-1162/1997. od 2. prosinca 1998. godine, prema kojoj se o eventualnoj povredi ustavnih prava treba odlučivati onda kada su ta prava povrijeđena, odnosno treba odlučivati tijekom postupka, jer zaštita na njegovom završetku ne bi imala smisla. Takvo stajalište je novo i suprotno dotadašnjem, a odluka je donesena prije svega radi učinkovite zaštite ustavnog prava na slobodu i ljudsko dostojanstvo.

Uhićenje je važna mjera osiguranja nazočnosti okrivljenika u kaznenom postupku, te je predviđena u člancima 24. i 25. Ustava RH. Po svojoj pravnoj osnovi uhićenje se provodi na temelju sudbenog naloga, a odnosi se na dovedbeni nalog, te rješenje o pritvoru (čl. 24. st. 1. Ustava RH; čl. 95. st. 1. ZKP/97.). Uhićenje je moguće provesti i bez naloga za što treba postojati *osnovana sumnja* da je počinjeno *teško kazneno djelo* određeno zakonom (čl. 24. st. 2. Ustava RH; čl. 95. st. 2. t. 2. ZKP/97.). Postojanje osnovane sumnje da je

⁵ "Za vrijeme dok je Z. K. bio u bijegu, nastavio je s izvršenjem teških kaznenih djela, uglavnom provaljivanjem u kuće, vikendice na području grada O., N. i Đ. Policija ga je u više navrata pokušavala uhititi, ali bez uspjeha, jer se on suprotstavljao upotrebom vatrenog oružja, koje je u nekim slučajevima i upotrijebio, kao kada je zatečen u provalnoj krađi 20. rujna 2000. godine. Tom prilikom pucao je iz puške na policajce, bacio ručnu bombu koja je eksplodirala, a potom još jednu ručnu bombu koja je oštetila privatno i službeno vozilo. U toj akciji bio je ranjen jedan policijski službenik i jedna privatna osoba. Nakon toga u više je navrata pokušano njegovo uhićenje, ali nije uspjelo jer je prijetio pištoljem. Upućivao je i prijete preko tjednika 'da nikad neće pasti u ruke policije, a otkriju li ga pucat će dok god ima izlaza, a kad ne, ubit će se'. Sve te činjenice u svojoj ukupnosti ukazuju da je isti bio veoma opasna osoba, naoružana opasnim oružjem i eksplozivnim napravama, kojima ne samo da prijeti, nego i upotrebljava isto, ne birajući ni osobe, ni mjesto, ni vrijeme aktiviranja i upotrebe vatrenog oružja i eksplozivnih naprava, a time je pokazao izuzetno veliki stupanj opasne ličnosti, koja nimalo ne cijeni tuđi tjelesni integritet, ni život pa ni svoj." VSRH, IV Kž-214/02-4.

počinjeno kazneno djelo ključni je dio i Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda⁶ kao jamstvo protiv samovoljnog uhićenja pri čemu se ta sumnja mora temeljiti na dokazima jer je nedovoljno puko osobno uvjerenje u nečije devijantno ponašanje (Krapac, 2006:172). Ustav RH za uhićenje zahtijeva postojanje osnovane sumnje⁷ znači viši stupanj nego što je to propisano u odredbi članka 95. stavka 2. točke 2. ZKP/97. i članka 107. stavka 2. ZKP/08. gdje se traži postojanje osnove sumnje da je počinjeno kazneno djelo za koje se progoni po službenoj dužnosti i ako postoji neki od razloga za određivanje pritvora/istražnog zatvora iz članka 102. ZKP/97. i članka 123. ZKP/08. Promjene Ustava RH⁸ u 2010. godini nisu izmijenile odredbu članka 24., tako da i sada imamo *de lege lata* situaciju da Ustav RH za uhićenje zahtijeva postojanje osnovane sumnje, dok ZKP/97. i ZKP/08. kao što je navedeno traži postojanje osnove sumnje uz neki od razloga za pritvor/istražni zatvor, te na takav način dobivamo veću vjerojatnost sumnje, ali opet zakonski tekst nije ujednačen sa odredbom Ustava koja se odnosi na uhićenje.

Za oznaku teškog kaznenog djela kako ga određuje Ustav RH, zakon je uporabio procesni kriterij, tj. nije ga odredio prema apstraktnoj težini koja bi se ogledala u visini propisane kazne za kakvo kazneno djelo, nego ga određuje prema mogućim okolnostima važnim za ostvarenje cilja kaznenog postupka (osoba zatečena u počinjenju, postojanje opasnosti od bijega, utjecaju na svjedoke i dr.), (Krapac, 2006:310).

Ustav RH u članku 16. stavku 2. proklamira načelo razmjernosti koje naglašava da se pojedincu mogu ograničiti temeljna prava i slobode samo kada je to nužno potrebno o čemu odlučuje sud. Načelo razmjernosti izvodi se iz načela pravne države i ima ustavni rang. U policijskom pravu načelno se formulira kao zabrana, tj. jedna mjera ne smije dovesti do posljedica koje sa željenim učinkom očito nisu razmjerne. I u europskoj Deklaraciji o policiji iz 1979. godine određeno je da će u obavljanju svojih dužnosti policijski službenik uložiti sva neophodna znanja kako bi postigao ostvarivanje određenog zadatka kako to proizlazi iz zakona, ali pri tome nikada neće primjenjivati silu veću od potrebne. Time je nedvojbeno, kao temeljni postulat policijskog djelovanja, istaknuto načelo najmanjeg kršenja prava. Od više mogućih i adekvatnih mjera policija treba poduzeti upravo one koje pojedinačno i općenito najmanje pogađaju prava čovjeka (Cvitanović, 1995:41). Načelo razmjernosti (da bi se moglo smatrati usklađenim s ostalim ustavnim zaštićenim dobrima), treba ispunjavati kriterije prikladnosti, nužnosti i uravnoteženosti (Krapac, 2007:259). Ograničenje osobne slobode predstavlja težak zahvat u temeljno pravo građana te može biti poduzeto samo kada je određeno zakonom o čemu odlučuje sud (čl. 22. Ustava RH).

Prema odredbi članka 25. Ustava RH obveza je svih tijela u postupku da se sa svakim uhićenikom mora postupati čovječno i poštovati njegovo dostojanstvo. Uhićena osoba mora se odmah na njoj razumljiv način obavijestiti o razlozima uhićenja, te o svojim pravima utvrđenim zakonom (čl. 24. st. 2. Ustava RH; čl. 6. i 96. ZKP/97.).

⁶ Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda od 4. studenog 1950., Rim. (NN-MU 18/97., 6/99., 8/99., 14/02., 14/02., 13/03., 9/05., 1/06., 2/10.)

⁷ Osnovana sumnja je pravna kategorija čije postojanje utvrđuje sud, a ima i slučajeve u kojima dolazi do uhićenja i prije no što je sud ustanovio njezino postojanje (npr. istražni sudac poziva osumnjičenika protiv kojega je podnesen zahtjev za provođenje istrage zato da bi tek nakon njegova ispitivanja utvrdio postoji li osnovana sumnja ili ne). (Josipović, 1993: 524.)

⁸ Promjena Ustava Republike Hrvatske. (NN 76/2010. od 18. 6. 2010.)

Uhićenik koji je doveden u policijsku postaju mora se odmah predati sudu (čl. 24. st. 2. Ustava RH), a najkasnije u roku od 24 sata ili ako su sumnje eliminirane, pustiti na slobodu (čl. 97. st. 1. ZKP/97.). Svako prekoračenje toga roka koje nije opravdano posebnim razlozima, čini daljnje uhićenje nezakonitim⁹, a policijske službenike koji sudjeluju u njemu stegovno pa i kazneno odgovornim.

U članku 28. Ustava RH određena je presumpcija nedužnosti prema kojoj se uhićenu osobu ne može smatrati krivom za kazneno djelo sve dok joj se pravomoćnom sudskom presudom ne utvrdi krivnja. Znači, ne smije se prejudicirati krivnja neke osobe. Tom presumpcijom okrivljenikove nedužnosti izraženo je temeljno načelo koje uređuje odnos prema osobama okrivljenim za kaznena djela, tako da ni uhićenje ni otvaranje istrage, vođenje sudbenog postupka, priznanje, pa čak ni sama prvostupanjska sudska presuda još ne konstituiraju krivnju okrivljenika (Krapac, 2007:132). Presumpcija okrivljenikove nedužnosti smatra se jednom od tekovina civiliziranog društva i pravne države, a njezini korijeni potječu iz Deklaracije o pravima čovjeka i građanina iz 1789. godine. Deklaracija u članku 9. proklamira da se svi ljudi imaju smatrati nedužnima, zabranivši ujedno zakonom svako uhićenje kod kojega bi se primjenjivala jača sila nego što je to apsolutno potrebno.

2. MEĐUNARODNO PRAVNE ODREDBE O UHIĆENJU

Međunarodni pravni izvori o ljudskim pravima odredili su da ljudska prava nisu samo pitanje jedne države, već cjelokupne međunarodne zajednice. Međunarodni dokumenti implementirani u domaće zakonodavstvo po pravnoj su snazi iznad zakona (čl. 141. Ustava RH). Od posebnog su značaja za zaštitu ljudskih prava: Opća deklaracija o ljudskim pravima,¹⁰ Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima,¹¹ te Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Detaljnije objašnjenje međunarodnih ugovora (deklaracija, konvencija i dr.) nalazimo u smjernicama, načelima, minimalnim pravilima koje na takav način daju vrijednu dopunu državama na nacionalnoj razini. Standardi policijskog prava i etike uspostavljeni su i afirmirani na međunarodnoj razini: Deklaracijom o policiji, Europskim kodeksom policijske etike,¹² Kodeksom Ujedinjenih naroda o ponašanju službenika odgovornih za primjenu zakona.¹³ Deklaraciju o policiji, bez obzira što nema zakonsku snagu, mnoge

⁹ "Nezakonito uhićenje nije smetnja za započinjanje kaznenog postupka, odnosno za donošenje osuđujuće presude, jer nezakonito ponašanje državnih tijela, već je samo po sebi kazneno djelo, no ipak nije u uzročnoj vezi s počinjenjem kaznenog djela osumnjičenika, odnosno uhićenika, kao što je to slučaj npr. kod nezakonite djelatnosti agenta provokatora. Uhićenik je moguće već počinio kazneno djelo i na tu činjenicu nova okolnost da su se i državna tijela prema njemu nezakonito ponašala, ne može izravno utjecati (ona može utjecati pri izboru i odmjeravanju kazne)." (Krapac, 2007:314.)

¹⁰ Opća deklaracija o ljudskim pravima od 10. prosinca 1948. (NN-MU 12/09.)

¹¹ Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima od 16. prosinca 1966. godine. (Sl. list SFRJ-MU 7/71., NN-MU 12/93.)

¹² Europski kodeks policijske etike, Preporuka Rec(2001)10 Odbora ministara državama članicama o Europskom kodeksu policijske etike (Usvojio Odbor ministara 19. rujna 2001. godine na 765. sastanku zamjenika ministara.)

¹³ Kodeks Ujedinjenih naroda o ponašanju službenika odgovornih za primjenu zakona. Kodeks ponašanja službenika nadležnih za provođenje zakona prihvaćen Rezolucijom Generalne skupštine broj

su policijske vlasti koristile kao temelj za postavljanje vlastitih standarda za obavljanje policijskog posla. Prema Deklaraciji prilikom provedbe mjere lišenja slobode i uhićenja zabranjena su mučenja i drugi oblici neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja u svim okolnostima, a zabranjena su i sudjelovanja u uhićenjima zbog rasne, vjerske ili političke netrpeljivosti.¹⁴

Temeljna prava čovjeka obuhvaćena su u Općoj deklaraciji o ljudskim pravima UN-a, koja svakome jamče pravo na život, slobodu i osobnu sigurnost. Pravo na slobodu i osobnu sigurnost vjerojatno je jedno od najstarijih temeljnih prava zajamčenih nacionalnim pravom koje postulira zapovijed državnoj vlasti da svoje zahvate u nj mora obavljati uniformno i nediskriminirajuće (čl. 3. Opće deklaracije o ljudskim pravima). Prema odredbi članka 9. Opće deklaracije o ljudskim pravima nitko ne smije biti podvrgnut samovoljnom uhićenju, zatvoru ili izgonu, što je potvrđeno i u odredbi članka 9. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima, te članka 5. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

2.1. Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda

Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda glavni je pravni akt Vijeća Europe čije je prihvaćanje obvezni uvjet za primitak u Vijeće Europe. Konvencija je prozvana i krunskim draguljem Vijeća Europe jer je njezin sustav zaštite ljudskih prava utemeljen na posebnom mehanizmu nadzora poštivanja konvencijskih odredbi (Krapac, 1995:5).

Članak 5. Konvencije odnosi se na slobodu i sigurnost¹⁵, a svaki stavak sadrži čitav niz prava koje imaju osobe lišene slobode.

34/169 od 17. prosinca 1979. godine. Službenici nadležni za provođenje zakona dužni su poštovati i čuvati ljudsko dostojanstvo te podupirati i štititi ljudska prava svih osoba (čl. 2. Kodeksa). Službenici nadležni za provođenje zakona mogu uporabiti silu samo kada je to prijeko potrebno i u onoj mjeri u kojoj je to nužno radi ispunjavanja njihovih dužnosti (čl. 3. Kodeksa).

¹⁴ Konvencija protiv torture i drugih načina okrutnog, nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja od 10. prosinca 1984. (Sl. list SFRJ-MU 9/91., NN-MU 12/93.), Europska konvencija za sprječavanje mučenja i neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kazni od 26. studenog 1987. (NN-MU 14/97.)

¹⁵ Pravo na slobodu i sigurnost - članak 5. EKLJP

1. Svatko ima pravo na slobodu i na osobnu sigurnost. Nitko se ne smije lišiti slobode, osim u sljedećim slučajevima i u postupku propisanom zakonom:

- a) ako je zatvoren u skladu sa zakonom nakon presude nadležnog suda;
- b) ako je zakonito uhićen ili pritvoren zbog nepoštovanja zakonitog sudskog naloga radi osiguranja izvršenja neke zakonom propisane obveze;
- c) ako je zakonito uhićen ili pritvoren radi dovođenja nadležnoj sudbenoj vlasti kad postoji osnovana sumnja da je počinio kazneno djelo ili kad je razumno vjerovati da je to nužno radi sprječavanja izvršenja kaznenog djela ili bijega nakon njegova počinjenja;
- d) ako se radi o zakonitom zatvaranju maloljetnika radi izricanja odgojne mjere nadzora ili o njegovu zakonitom pritvoru radi dovođenja nadležnoj sudbenoj vlasti;
- e) ako se radi o zakonitom lišenju slobode osoba radi sprječavanja širenja zaraznih bolesti, o pritvaranju umobolnika, alkoholičara, ovisnika o drogi ili skitnica;
- f) ako se radi o zakonitom uhićenju ili pritvoru neke osobe kako bi je se spriječilo da neovlašteno uđe u zemlju ili osobe protiv koje je u tijeku postupak protjerivanja ili izručenja.

Za lišenje slobode (uhićenje, pritvor) zahtijeva se da je izvršeno u skladu sa zakonom, te da ima osnovu u domaćem zakonodavstvu.¹⁶ U članku 5. stavku 1. točki c.) Konvencije navedene su tri situacije lišenja slobode u svezi s vođenjem kaznenog postupka, a to je postojanje "osnovane sumnja da je počinjeno kazneno djelo",¹⁷ "razumna vjerojatnost da je to nužno radi sprječavanja počinjenja kaznenog djela", te "bijega nakon počinjenja kaznenog djela." Osnovana sumnja da je neka osoba počinila kazneno djelo za koje se progoni po službenoj dužnosti je složeniji pojam. U logičkom smislu, on označava stanoviti stupanj izvjesnosti spoznaje o postojanju činjenica, dok je u pravnom smislu standard koji građanima jamči da će psihološka ocjena kojom se do te spoznaje dolazi biti utemeljena na objektivnim i provjerljivim kriterijima (Krapac, 2007:79).

U trenutku uhićenja mora bezuvjetno postojati osnovana sumnja da je netko počinio kazneno djelo, te se tim građanima jamči da će biti dovedeni pred sud samo onda kada zaista postoji određeni stupanj vjerojatnosti da su ušli u kriminalnu zonu (Krapac, 2006:17).

Zahtjev za postojanjem osnovane sumnje da je počinjeno kazneno djelo (engl. *reasonable suspicion of having committed an offence*) ključni je dio konvencijskog jamstva protiv samovoljnog uhićenja i pritvora, pri čemu se ta sumnja mora zasnivati na dokazima jer je nedovoljno puko osobno uvjerenje u nečije devijantno ponašanje, čak i ako je iskreno (engl. *honestly held*), (Krapac, 1995:172). Osnovana sumnja niži je stupanj izvjesnosti da je kazneno djelo počinjeno i da ga je počinila određena osoba nego što je to onaj stupanj vjerojatnosti koji se zahtijeva za osudu.

U trenutku uhićenja ili pritvaranja "osnovana sumnja" ne mora obuhvaćati činjenični i pravni totalitet slučaja (Josipović, 1998:46). Europski sud u predmetu *Fox, Campbell i Hartley* za "osnovanu sumnju" pretpostavlja postojanje činjenica koje mogu uvjeriti objektivnog promatrača da je konkretna osoba mogla počiniti kazneno djelo.¹⁸

Prema članku 5. stavku 2. Konvencije sadržano je zaštitno proceduralno pravo koje određuje da svatko tko je uhićen mora u najkraćem roku biti obaviješten, na jeziku koji razumije, o razlozima uhićenja i o svakoj optužbi protiv sebe. Interpretacija je dosta elastična, tako se ne traži da obavijest ima pismenu formu i da bude tako iscrpna i detaljna kao što treba biti obavijest kod optužbe za kazneno djelo. Prema stajalištu suda svako lišenje slobode i obveze tijela koje ga poduzimaju moraju biti propisane zakonom, a ne

2. Svatko tko je uhićen mora u najkraćem roku biti obaviješten, na jeziku koji razumije, o razlozima toga uhićenja i o svakoj optužbi protiv sebe.

3. Svatko uhićen ili pritvoren u uvjetima predviđenim stavkom 1.c) ovoga članka mora se u najkraćem roku izvesti pred suca, ili pred drugo zakonom određeno tijelo sudbene vlasti, i ima pravo u razumnom roku biti suđen ili pušten na slobodu do suđenja. Puštanje na slobodu može se uvjetovati davanjem jamstva da će ta osoba pristupiti suđenju.

4. Svatko tko je lišen slobode uhićenjem ili pritvaranjem ima pravo pokrenuti sudski postupak u kojem će se brzo odlučiti o zakonitosti njegova pritvaranja ili o njegovu puštanju na slobodu ako je pritvaranje bilo nezakonito.

5. Svatko tko je žrtva uhićenja ili pritvaranja suprotno odredbama ovoga članka ima izvršivo pravo na odštetu.

¹⁶ Predmet *Dougoz protiv Grčke*, ECHR od 6. ožujka 2001., broj: 40907/97.

¹⁷ Uvjet osnovanosti sumnje (*reasonable suspicion*) predstavlja bitan sastojak zaštite od samovoljnih lišenja slobode, ali i omogućuje prosudbu prema konkretnim okolnostima. (Pavišić, 2006: 75.)

¹⁸ Predmet *Fox, Campbell i Hartley protiv Velike Britanije*, ECHR od 30. kolovoza 1990., broj: 12244/86.

da one proizlaze iz obveza opće prirode.¹⁹ Tako i samo pozivanje na zakonsku osnovu uhićenja, bez ikakvih drugih informacija, nije ispravno.²⁰ Uhićenoj osobi potrebno je jednostavnim jezikom koji nije suviše stručan iznijeti razloge lišenja slobode, kako bi se mogle razumjeti osnovne činjenice i zakonski razlozi uhićenja, a ako uhićenik smatra potrebnim može se obratiti sudu za utvrđivanje zakonitosti uhićenja.²¹ Prema članku 5. stavku 3. Konvencije svatko tko je uhićen ili pritvoren mora se u najkraćem roku izvesti pred suca, ili pred drugo zakonom određeno tijelo sudbene vlasti i ima pravo u razumnom roku biti suđen ili pušten na slobodu do suđenja.

Pravo je svakoga tko je uhićen da "u najkraćem roku" bude izveden pred sud. Europski sud ovo pravo tumači vrlo elastično, ne želeći se uplitati u nacionalna zakonodavstva potpisnica Konvencije. Stanovita gornja granica policijskog zadržavanja uhićenika koja se iskristalizirala u praksi je trajanje do četiri dana, ali samo za slučajeve teških kaznenih djela kao što je terorizam (Krapac, 2006:313). Europski sud za ljudska prava je izrekao da je zadržavanje tužitelja četiri dana i šest sati povreda Konvencije od britanske policije koja ga je osumnjčila za kazneno djelo terorizma.²²

U članku 5. stavku 4. Konvencije opisano je da osoba lišena slobode ima pravo pred sudom pokrenuti sudski postupak u kojem će se odlučiti o zakonitosti uhićenja.²³ Žrtva uhićenja ili pritvaranja suprotno zakonskim odredbama ima pravo na odštetu (čl. 5. st. 5. Konvencije). Kako bi se to pravo i ostvarilo, potrebno je prvo da se ustanovi kršenje jednog ili više prava zaštićenih u članku 5. Konvencije, koje ostvaruje pojedinac u odnosu na državnu vlast.²⁴

3. UHIĆENJE PREMA ZAKONODAVSTVU REPUBLIKE HRVATSKE

U Republici Hrvatskoj od 1. srpnja 2009. godine na snazi je novi Zakon o kaznenom postupku, koji se primjenjuje za kaznena djela iz nadležnosti USKOK-a, a u cijelosti će stupiti na snagu 1. rujna 2011. godine. Mjere prisutnosti okrivljenika i druge mjere opreza u kaznenom postupku obuhvaćene su u glavi IX., i to: poziv okrivljeniku, dovođenje, mjere opreza, jamstvo, uhićenje, pritvor, kućni zatvor i istražni zatvor (čl. 95.-144. ZKP/08.). Pri odlučivanju o mjerama osiguranja prisutnosti, po službenoj dužnosti, sud i druga državna tijela imaju obvezu da ne primjenjuju težu mjeru ako se ista svrha može postići blažom mjerom (čl. 95. st. 1. ZKP/08.). Pod uhićenjem se podrazumijeva prisilno zadržavanje neke osobe pod sumnjom da je počinila kazneno djelo, a uhićenik je osoba prema kojoj je primijenjena mjera uhićenja (čl. 202. st. 2. t. 4. i 5. ZKP/08.).

U članku 106. stavku 1. ZKP/08., identično kao i u članku 94. ZKP/97., predviđen je slučaj kojim se daje mogućnost građanima da spriječe bijeg počinitelja kojeg su zatekli u kaznenom djelu za koje se progoni po službenoj dužnosti. Zatečena osoba je ona koju

¹⁹ Predmet *Lawless protiv Irske*, ECHR od 1. srpnja 1961., broj: 332/77.

²⁰ Predmet *Murray protiv Velike Britanije*, ECHR od 28. listopada 1994., broj: 14310/88.

²¹ Predmet *Van der Leer protiv Norveške*, ECHR od 21. veljače 1990., broj: 11509/85.

²² Predmet *Brogan i dr. protiv Velike Britanije*, ECHR od 30. svibnja 1989., broj: 11209/84.

²³ Predmet *Winterwerp protiv Norveške*, ECHR od 24. listopada 1979., broj: 6301/73. Predmet *Beziche-ri protiv Italije*, ECHR od 25. listopada 1989., broj: 11400/85.

²⁴ Predmet *Tsirlis i Kouloumpas protiv Grčke*, ECHR od 29. svibnja 1997., broj: 19233/91.

"netko opazi u radnji kaznenog djela, odnosno osoba koja je neposredno nakon kaznenog djela zatečena pod okolnostima koje upućuju na to da je počinila kazneno djelo" (čl. 106. st. 2. ZKP/08.). Osoba koja je spriječena u bijegu predaje se policiji i može se zadržati do njezinog dolaska (čl. 106. st. 3. ZKP/08.), a takvo zakonsko rješenje nalazimo i u članku 97. stavku 2. ZKP/97.

Odredbe o uhićenju kao mjeri za osiguranje prisutnosti okrivljenika u ZKP-u iz 2008. godine sličnog su sadržaja kao i odredbe iz ZKP/97.²⁵ Izmjene se nalaze u trajanju uhićenja i postupanju s uhićenikom, uvođenju posebnog pritvorskog službenika, kao i u obvezi unosa mjere uhićenja u bazu podataka informacijskog sustava Ministarstva unutarnjih poslova. Uhićenje se kao i prema ZKP/97. može primijeniti temeljem sudbenog naloga i bez njega. Prema sudbenom nalogu može se uhititi osoba u dva slučaja: kada se izvršava dovedbeni nalog i kada treba izvršiti rješenje o pritvoru ili istražnom zatvoru (čl. 107. st. 1. ZKP/08.). Bez sudbenog naloga policija može uhititi osobu za koju postoje osnove sumnje da je počinila kazneno djelo za koji se progon provodi po službenoj dužnosti, ali sada ima jedan limit, a to je propisana kazna zatvora tri ili više godina uz postojanje razloga za određivanje istražnog zatvora (čl. 107. st. 2. ZKP/08.).²⁶

Osnove za određivanje *istražnog zatvora* su: osoba je u bijegu ili osobite okolnosti upućuju na opasnost da će pobjeći (krije se, ne može se utvrditi njezina istovjetnost i slično), osobite okolnosti koje upućuju na opasnost da će uništiti, sakriti, izmijeniti ili krivotvoriti dokaze ili tragove važne za kazneni postupak ili da će ometati kazneni postupak utjecajem na svjedoke, vještake, sudionike ili prikrivače, osobite okolnosti upućuju na opasnost da će ponoviti kazneno djelo ili da će dovršiti pokušano kazneno djelo, ili da će počinuti teže kazneno djelo za koje je prema Zakonu moguće izreći kaznu zatvora od pet godina ili težu kaznu, kao i zbog posebno teških okolnosti počinjenja kaznenog djela za koje je propisana kazna dugotrajnog zatvora (čl. 123. ZKP/08.).

U dosta slučajeva obavijesni razgovor je prethodnica uhićenju. Tu je značajna odluka Vrhovnog suda Republike Hrvatske broj: I Kž-376/08-3 od 30. travnja 2008. godine

²⁵ Članci 94. i 95. ZKP-a i članci 106. i 107. Prijedloga ZKP-a, praktično su, uz ponešto različitu dikciju, istog sadržaja, a ovlašćuju svaku osobu da spriječi bijeg osobe zatečene u činjenju kaznenog djela koje se progone po službenoj dužnosti (pri čemu daju i definiciju tzv. flagrantnog kaznenog djela). Riječ je o tzv. privatnom ili građanskom uhićenju za koje ni stari ni novi Zakon o kaznenom postupku ne koriste termin uhićenje, "već sprječavanje bijega" nastojeći izbjeći neopreznu odredbu članka 24. Ustava Republike Hrvatske koji u stavku 2. određuje da samo "redarstvo" može obaviti uhićenje, i to samo ako je riječ o "teškom kaznenom djelu određenim zakonom." (Josipović, 2008:925.)

²⁶ Prijedlog ZKP-a u članku 107. uhićenju stavlja limit i to ako je riječ o kaznenom djelu za koje je propisana kazna zatvora od tri ili više godina, a s obzirom na to da i kod lakših kaznenih djela posebni maksimum zapriječene kazne najčešće doseže tri godine zatvora, relativno je mali broj kaznenih djela koja se progone po službenoj dužnosti za koja nije moguć ovaj oblik uhićenja od strane policije. Druga važna razlika starog i novog uređenja uhićenja jest u tome što ZKP na uhićenje ovlašćuje "redarstvene vlasti", a Prijedlog ZKP-a "policiju". Treća važna promjena koja se odnosi na uhićenje je način na koji se postupa s uhićenom osobom. Dakle, uhititelj-policajac sada ne predaje uhićenika ODMAH SUDU (kako traži čl. 24. st. 2. Ustava), već ga predaje drugom policijskom službeniku (pritvorskom nadzorniku). Veliko je pitanje je li takvo rješenje, koje implicira potrebu da se u određenom broju policijskih uprava sagrade novi, odgovarajući pritvorski kapaciteti te uvede nova policijska služba (što je sve u Prijedlogu ZKP-a ostavljeno na razini kontura zbog prepuštanja konkretizacije policijskom zakonodavstvu), racionalno, i s financijskog i s funkcionalnog aspekta. (Josipović, 2008:926.)

prema kojoj sud utvrđuje ocjenu započinjanja uhićenja, ali i razliku između obavijesnog razgovora i uhićenja, te navodi da nije ključno promatrati je li osoba bila prisutna određeno vrijeme u službenim prostorijama policije, nego je bitna okolnost je li imala slobodu kretanja. U toj odluci navedeno je da "niti iz iskaza optužene, a niti iz drugih dokaza, ne proizlazi da bi prema njoj, sve do trenutka kada joj je bilo priopćeno da je uhićena bile poduzimane bilo kakve mjere ograničenja kretanja...", "nesporno je da je do tog priopćenja došlo tek kada je ona, kako je iskazala htjela izaći iz policijske uprave". Kako bi se izbjegla ovakva tumačenja može se zakonski ograničiti vremensko trajanje obavijesnog razgovora na nekoliko sati kao što imaju neke države ili da osoba ima pravo na branitelja tijekom obavljanja obavijesnog razgovora.

Uhićena osoba pod sumnjom da je počinila kazneno djelo mora biti odmah na njoj razumljiv način obaviještena o razlozima uhićenja, poučena da nije dužna iskazivati da ima pravo na stručnu pomoć branitelja kojega može sama izabrati, te da će nadležno tijelo na njezin zahtjev, o uhićenju izvijestiti njezinu obitelj ili drugu osobu koju ona odredi (čl. 7. st. 2. i čl. 108. ZKP/08.; čl. 6. i čl. 96. ZKP/97.). Prilikom uhićenja smije se uporabiti samo ona sila na koju policiju ovlašćuje Zakon o policijskim poslovima i ovlastima²⁷ (čl. 108. st. 3. ZKP/08.). Prema članku 109. ZKP/08., nakon što je izvršeno uhićenje od strane policijskih službenika, uhićenik se sada predaje pritvorskom nadzorniku koji je zadužen za postupanje prema osobama koje su lišene slobode. Policijski službenik koji je proveo uhićenje mora uhićenika u roku, koji je zavisao o policijskoj upravi s koje se dovodi, dovesti u pritvorsku policijsku jedinicu određenu posebnim zakonom i predati ga pritvorskom nadzorniku. Rok teče od trenutka uhićenja, a iznosi: dvanaest sati, ako je osoba uhićena na području policijske uprave kojoj se dovodi (čl. 109. st. 2. t. 1. ZKP/08.), a dvadeset i četiri sata, ako je osoba uhićena izvan područja policijske uprave kojoj se dovodi (čl. 109. st. 2. t. 2. ZKP/08.).

Prema ZKP-u iz 2008. godine sada imamo dvije situacije trajanja uhićenja: a) "ako protiv uhićenika nije određen pritvor ili istražni zatvor u roku od 20 sati od uhićenja osobe na području policijske uprave kojoj se dovodi, pritvorski nadzornik će uhićenika pustiti na slobodu (čl. 109. st. 6. t. 2. ZKP/08.) i b) postupanje je identično, samo sada taj rok iznosi 32 sata od trenutka uhićenja, iz razloga što je osoba uhićena izvan područja policijske uprave kojoj se dovodi" (čl. 109. st. 6. t. 2. ZKP/08.).

Pritvorski nadzornik nakon uhićenja ima obvezu da odmah po prijmu uhićenika obavijesti državnog odvjetnika,²⁸ a ako to naloži državni odvjetnik uhićenika će odmah pustiti na slobodu (čl. 109. ZKP/08.). Pritvorski nadzornik o svemu sačinjava posebni zapisnik, a primjerak zapisnika predaje policijskom službeniku koji je doveo uhićenika (čl. 109. ZKP/08.). Prema članku 110. ZKP/08. pritvorski nadzornik ima ovlast da naloži

²⁷ Zakon o policijskim poslovima i ovlastima. (NN 79/09.)

²⁸ "Izvan svake je sumnje da je novo rješenje ustavni standard ("odmah") vremenski učinilo znatno duljim no što je to bilo do sada. Naime, nakon što je već prošlo 12 sati ili su prošla 24 sata, pritvorski nadzornik odmah obavještava državnog odvjetnika. Međutim i za takvo žurno obavješćivanje treba neko vrijeme, budući da pritvorski nadzornik prije toga obavlja postupak prijma koji obuhvaća upoznavanje s pravima, sastavljanje zapisnika i faktično zaprimanje, koje uključuje pretragu uhićenika, eventualni liječnički pregled i postupak s predmetima koji su se zatekli kod uhićenika." (Josipović, 2008:927.)

pretragu uhićenika prilikom njegova dovođenja u pritvorsku policijsku jedinicu, a prema potrebi naložit će i liječnički pregled uhićenika.

Nakon uhićenja u dosta slučajeva slijedi ispitivanje osumnjičenika, a takav iskaz koji je dao osumnjičenik u prisutnosti svojeg branitelja čini dokaz na sudu. Za primjer je sljedeća odluka Vrhovnog suda Republike Hrvatske, broj: I KŽ-901/02-6. od 8. srpnja 2004. godine, gdje je navedeno: "kasnija ispitivanja optuženog V. H. ne sadrže priznanje kaznenog djela kako je ono sadržano u zapisniku o ispitivanju pred redarstvenim vlastima, te je upravo ovaj zapisnik onaj dokaz na kome se temelji osuđujuća presuda." Prednosti zakonskog rješenja o prisutnosti branitelja policijskim razgovorima ne samo da smanjuje mogućnost zlorabe nego povećava i vjerodostojnost osumnjičenikovih izjava, koje ukoliko budu pribavljene na temelju zakona, postaju kao što je navedeno i dokazno gradivo ne samo za državnog odvjetnika, nego i za sud na glavnoj raspravi (Krapac, 2006:28).

Osoba koja je neosnovano uhićena ima pravo na svekoliku rehabilitaciju, te pravo na naknadu štete iz sredstava državnog proračuna (čl. 12. ZKP/08.). U slučaju da je neosnovano oduzimanje slobode "prikazano u sredstvima javnog priopćavanja i da je time bio povrijeđen ugled te osobe, sud će, na njezin zahtjev, objaviti u novinama ili drugome javnom sredstvu priopćavanja, motive iz kojih proizlazi neopravdanost prijašnje osude, odnosno neosnovanost uhićenja" – odluka Vrhovnog suda Republike Hrvatske, broj: I KŽ-241/00-3. od 21. lipnja 2000. godine.

Zakon o policijskim poslovima i ovlastima naveo je postupanje s uhićenikom u članku 3. stavku 1. točki 13. gdje su određeni najvažniji policijski poslovi i opća pravila njihova obavljanja te je time istaknuo važnost kod primjene tog instituta, a razrada je opisana u Pravilniku o načinu policijskog postupanja, te u Pravilniku o prijemu i postupanju s uhićenikom i pritvorenikom s evidencijom pritvorenika u pritvorskoj policijskoj jedinici.²⁹

4. POREDBENI PREGLED MJERE UHIĆENJA

Za poredbeni prikaz odredbi o uhićenju odabrane su Engleska, Italija i Austrija prema povijesnom i pravno-političkom značaju.

4.1. Engleska

U Engleskoj je već 1215. godine donesen poznati ustavni dokument *Magna Carta*,³⁰ koja je preteča u zaštiti ljudskih prava i sloboda protiv nezakonitih postupaka vlasti. Daljnja razrada ljudskih prava bila je u dokumentima *Petition of Rights* iz 1628. godine te *Habeas Corpus Act* iz 1679. godine gdje se prvi put javlja sudbena kontrola prema tijelima izvršne vlasti. Takav nalog značio je da se predmet nečijeg uhićenja podnese na

²⁹ Pravilnik o prijemu i postupanju s uhićenikom i pritvorenikom te o evidenciji pritvorenika u pritvorskoj policijskoj jedinici. (NN 88/09.)

³⁰ Najznačajniji je odredba članka 39. *Magne Carte* koja glasi: "Nijedan slobodni čovjek neće biti ubijen ili zatvoren, ili lišen svojih prava ili imovine, ili stavljen izvan zakona ili prognan, ili na bilo koji način lišen svog položaja, niti ćemo mi protiv njega upotrijebiti silu, ili uputiti druge da to učine, osim na osnovi zakonite presude njemu jednakih ili/i prava zemlje." (Kurtović, 1999:296.)

ocjenu zakonitosti (...*ad subjiciendum*...), te promptno dovođenje pred sud ili suca pojedinca, kao i zabranu ponovnog uhićenja osobe koju je sud oslobodio (Krapac, 2007:258).

Danas je u Engleskoj na snazi Zakon o policiji i kaznenim dokazima – *Police and Criminal Evidence Act* iz 1984. godine³¹ u kojem je detaljno razrađen i propisan način postupanja s uhićenom osobom.

Policija može uhititi neku osobu bez sudskog naloga kada postoji "*razborit razlog*" za sumnju da je neka osoba počinila ili se sprema počiniti kazneno djelo. Takav "*razborit razlog*" – znači da prema uhićeniku postoji određena specificirana sumnja koja je orijentirana prema određenoj osobi i proizlazi iz određenih dokaza, a može ih provjeriti treća nepristrana osoba. Glavni materijalni uvjet za zahvat u osobno pravo na slobodu je postojanje razboritog razloga za sumnju da je uhićenik počinio (ili se neposredno sprema počiniti) određeno kazneno djelo. Čimbenici koji se moraju uzeti za logičko zaključivanje o postojanju razloga "*osnovane sumnje*" na temelju određenih premisa su: *artikulabilnost sumnje* – omogućuje da se sumnja unaprijed ili nakon počinjenog djela predoči sudu, *prethodnost* – znači da sumnja mora postojati prije zahvata, a ne da je sama tek njegov rezultat, *specifičnost sumnje* – znači da ne može proizlaziti samo iz općih okolnosti i *konkretnost sumnje* – znači da osnovana sumnja ne može biti samo produkt apstraktne vjerojatnosti (Krapac, 1995:115). Ako je policija uhitila osobu u svojoj kući moguća je odmah i pretraga, a ako osoba nije uhićena u svojoj kući nalog za pretragu daje sud.

Nakon uhićenja policija ima obvezu uhićenika dovesti magistratu zbog ispitivanja i inih radnji. Kako bi se ostvarila ravnoteža između zahtjeva da policija učinkovito djeluje i zahtjeva da se spriječe eventualne zloporabe i neutemeljeno ograničavanje ustavnog prava na slobodu, Zakon je klasificirao kaznena djela na "*uhitna kaznena djela*" i "*teška uhitna kaznena djela*". Razlika nije bitna u pogledu općih uvjeta za poduzimanje uhićenja, nego opravdava šire policijske ovlasti kod uhićenja, odnosno zadržavanja.

Policijski službenik nakon uhićenja, bez obzira za kakvo je kazneno djelo uhitio neku osobu, mora osobu (eng. *caution*) upozoriti da nije dužna iskazivati, da sve što kaže može biti uporabljeno kao dokaz, priopćiti joj razloge uhićenja, te dovesti u policijsku postaju čim je to praktički moguće.

Nakon uhićenja engleska policija u prosječnom roku od oko pola sata dovodi uhićenika u policijsku postaju, ali nema opće ovlasti da građane prisili na ispitivanje, stoga je tek uhićenjem osobe za policiju nastala takva pravna mogućnost. Zakon o policiji i kaznenim dokazima izričito navodi da su građani koji dragovoljno "pomažu policiji u izvidima" slobodni u svako doba napustiti postaju – osim ako tamo ne budu uhićeni, o čemu moraju biti obaviješteni. Ishod može biti višestruk: puštanje na slobodu uz potpunu eliminaciju sumnje, puštanje na slobodu uz nastavak izvida koji će rezultirati zahtjevom magistratu da osumnjičenika pozove pred sud, puštanje na slobodu uz jamstvo, puštanje na slobodu uz jamstvo nakon formalnog optuženja, formalno optuženje i daljnje zadržavanje, sve do dovođenja magistratskom sudu. Rok za zadržavanje neke osobe u policijskoj postaji bez ispostavljene formalne optužbe je 24 sata od dovođenja u postaju nakon uhićenja. Po isteku tog roka osumnjičenik mora biti ili pušten na slobodu ili pušten uz jamstvo ili

³¹ <http://www.parliament.uk>

predveden magistratu. Kod teških uhitnih djela nakon isteka 24 sata od dovođenja u postaju, policijski službenik višeg ranga može odobriti daljnje zadržavanje do 36 sati zbog potrebe da se osiguraju dokazi za djelo za koje je osumnjičenik uhićen ili da se pribave njegovim ispitivanjem, te da se policijski izvidi uz to vode "marljivo i ekspeditivno".

Policija može i nakon 36 sati zatražiti od magistratskog suda da izda nalog o produženju zadržavanja do maksimalnog roka od 96 sati. U policiji postoje posebni istražitelji tzv. *custody officer* čija je jedna od dužnosti da nakon što je izvršeno uhićenje procijene je li uhićenje i zadržavanje uopće osnovano, vode brigu o temeljnim pravima uhićene osobe, pazi na medicinske potrebe uhićene osobe i osigurava da zadržavanje bude u cijelosti zakonito.

4.2. Italija

U Italiji je 22. rujna 1988. godine proglašen Zakonik o kaznenom postupku (*Codice di procedura penale – Gazzetta ufficiale della Repubblica Italiana* – u nastavku Zakonik).³² Zakonik se zasniva na smjernicama koje su postavljene Zakonom od 16. veljače 1987. godine koji razrađuje strategijske odrednice budućeg Zakonika. Njegova važnost je u tome što mu je polazište akuzatorni model koji objedinjuje kontradiktornost dokaza, jednakost oružja, pravični postupak, te nova procesno-tehnička rješenja.

Prema Zakoniku kazneni progon obavlja državni odvjetnik (*pubblico ministero*), sa zadaćom da istražuje kaznena djela, podiže i zastupa optužbu (čl. 50. Zakonika). Radnje u istrazi provodi i pravosudna policija (*polizia giudiziaria*). Funkcije pravosudne policije provode se pod ravnanjem pravosudne vlasti. Pod pravosudnom policijom smatraju se i pripadnici državne policije kojima ustroj priznaje takvo svojstvo, karabinjeri, financijska policija te zatvorski stražari (čl. 55.-57. Zakonika).

Odredbe o uhićenju kao mjeri osiguranja nazočnosti okrivljenika objedinjene su u glavi VI., Uhićenje pri zatjecanju u kaznenom djelu i zadržavanje. Za obvezno uhićenje Zakonik u članku 380. taksativno nabraja uvjete, a glavni je da se "svako uhićuje tko se zatekne pri počinjenju dovršenog ili pokušanog zločina koji nije počinjen iz nehaja, za koji je predviđena doživotna zatvorska kazna ili kazna zatvora s najmanjom mjerom kazne iznad pet godina, a s najvišom dvadeset godina." Osnovni uvjet za fakultativno uhićenje traži "počinjenje dovršenog ili pokušanog zločina", ali sada Zakonik određuje "kaznu zatvora s najvećom mjerom kazne višom od tri godine ili nehajnog zločina za koji zakon određuje kaznu zatvora s najnižom mjerom kazne ne višom od pet godina" (čl. 381. Zakonika).

³² "Njegova važnost očituje se u polazištima (akuzatorni model, kontradiktornost dokaza, izjednačavanje 'oružja' stranaka, pravični postupak) i vrlo velik broj novih procesno-tehničkih rješenja (prethodna istraživanja stranaka, položaj suda, raznolike mogućnosti skraćenih postupaka, jamstveni položaj okrivljenika, razrađena struktura modela sudskih odluka, detaljna dokazna pravila s posebnim, stupnjevitim ustrojem zaštite od nevaljanih dokaza i dr.). Zbog tih sadržaja donošenje Zakonika ima povijesno značenje ne samo u europskom nego u cjelokupnom usporednom kaznenom postupkovnom pravu. To je prva suvremena europska kodifikacija, koncepcijski utemeljena na akuzatornom postupkovnom modelu, ali ipak obilježena značajnim kompromisima zbog pojedinih rješenja koja pripadaju inkvizitorskom modelu." (Pavišić, 2002:6.)

Svaka osoba ima pravo zadržati počinitelja kada su ispunjeni razlozi za obligatorno uhićenje, s obvezom da je predaju pravosudnoj policiji. Pravosudna policija u prethodnim istraživanjima može ograničiti osobnu slobodu osumnjičenika uhićenjem pri zatjecanju i zadržavanjem. Izvršenje tih ovlasti ima osnovu u članku 13. stavku 3. Ustava Republike Italije koji za mjere ograničenja osobne slobode od strane tijela koja nisu pravosudna predviđa da se mogu primijeniti samo u iznimnim slučajevima. Taksativno su predviđeni kao privremeni, dakle imaju vremenski ograničenu važnost i podložni su daljnjoj provjeri, te eventualnoj potvrdi tijela pravosudne vlasti u roku od 96 sati od poduzimanja. U najkraćem vremenskom roku uhićenik ili zadržana osoba mora biti stavljen na raspolaganje državnom odvjetniku koji ga može ispitati (čl. 388. Zakonika), a ima i ovlast da ga trenutno oslobodi. Pravosudni nadzor zakonitosti te mjere u nadležnosti je suca za prethodna istraživanja, koji provodi postupak potvrđivanja na sjednici vijeća (čl. 391. Zakonika). Odluka suda mora biti donesena u najkraćem roku predviđenim zakonom, a prekoračenje roka automatski izaziva prestanak mjere. Časnici i službenici pravosudne policije imaju obvezu da nakon uhićenja ili zadržavanja obavijeste o istom državnog odvjetnika, a uhićenika da pouče o njegovim pravima. Uhićenik ima pravo na branitelja, kojega obavještavaju časnici pravosudne policije, kao i pravo da se o uhićenju upozna njegova obitelj (čl. 387. Zakonika).

4.3. Austrija

U Austriji je na snazi od 1. siječnja 2008. godine novi Zakon o kaznenom postupku (*Strafprozeßordnung*, u nastavku: StPO).³³ Prije tih promjena u Austriji je na snazi bio StPO iz 1975. godine (izmjene 1999.). Taj je Zakon u bitnim crtama ostao nepromijenjen od izvorne verzije ZKP-a iz 1873. godine. Promjenom StPO bitno je izmijenjena struktura istražnog postupka, te sada središnju ulogu u postupku ima **državni odvjetnik** kojega nazivaju i *gospodarom istrage*. On vodi, koordinira istragu i surađuje s policijom koja ima obvezu da slijedi njegove upute, te mu daje povratne informacije o provedenim i naloženim postupcima.

Uhićenje je prema StPO moguće provesti u slučaju zatjecanja počinitelja pri počinjenju kaznenog djela (flagrantno kazneno djelo), zatim ako postoji opasnost njegova bijega ili opasnost od ponavljanja ili dovršenja kaznenog djela. Obvezno (obligatorno) uhićenje slijedi u slučaju ako postoji sumnja da je počinjeno kazneno djelo zapriječeno kaznom zatvora od barem deset godina. U takvom slučaju uhićenje nalaže državno odvjetništvo temeljem odobrenja suda. Policija može primijeniti uhićenje u slučaju kada je počinitelj zatečen u počinjenju kaznenog djela, kao i u slučaju bijega ili ponavljanja kaznenog djela.

Okrivljeniku je potrebno u roku od 24 sata uručiti nalog o uhićenju, a u roku od 48 sati mora ga se dovesti u zatvor nadležnog suda. StPO traži da je uhićenje dozvoljeno ako je isto u skladu s načelom razmjernosti, odnosno s okolnostima i težinom kaznenog djela, te zahtijeva da je osoba na temelju određenih činjenica konkretno pod sumnjom da je počinila kažnjivo djelo.

³³ <http://www.parlament.gv.at>

Osoba koja je uhićena ima pravo na davanje iskaza ili pravo na šutnju³⁴, pravo na branitelja, a ukoliko mu nedostaju sredstva, pravo da mu bude dodijeljen branitelj³⁵, pravo na informacije o postupku koji se vodi protiv njega, te pravo na informaciju o kaznenom djelu za koje ga se sumnjiči i pravo na obavijest o svojim postupovnim pravima.

5. ANALIZA MJERE UHIĆENJA U REPUBLICI HRVATSKOJ

5.1. Uvodne napomene

U ovome dijelu rada učinjena je analiza brojnosti mjere uhićenja tijekom 2006. i 2007. godine po svim policijskim upravama u Republici Hrvatskoj, a na području PU koprivničko-križevačke i Županijskog suda u Koprivnici učinjena je analiza svih uhićenja. Analiza je pokazala za koliko se uhićenih osoba podnose kaznene prijave, koliko je izvršeno dovođenja istražnom sucu, te koliko je određeno zadržavanja. Osim tih značajki dobiveni su i podaci o vremenskom trajanju uhićenja, strukturi kaznenih djela, izjašnjavanju o pravima, te nezaobilazni kriminološki podaci o spolu i dobi uhićenika.

5.2. Prikaz brojnosti mjere uhićenja po svim policijskim upravama u RH

Tablica 1 sadrži brojčane pokazatelje mjere uhićenja po policijskim upravama iz koje je vidljivo da je tijekom 2007. u odnosu na prethodnu godinu došlo do smanjenja korištenja instituta uhićenja za 5,33%. Tendencija smanjenja broja uhićenih osoba zabilježena je i u svim najvećim policijskim upravama, tako da PU zagrebačka ima smanjenje za čak 22,27%, PU splitsko-dalmatinska 2,25%, PU primorsko-goranska 9,39 % i PU osječko-baranjska za 8,93%. Prema sveukupnom broju stanovnika u Hrvatskoj udio uhićenih osoba tijekom 2006. godine iznosio je 0,48%, dok je u 2007. godini blago smanjen i iznosi 0,46 %. Za usporedbu – udio uhićenih osoba u Sjedinjenim Američkim Državama tijekom 2005. godine iznosio je 4,76%, dok je u 2004. godini bio skoro identičan i to 4,75%.³⁶

Policijska uprava	2006.		2007.		% -/+
PU zagrebačka	4 567	21,23	3 550	17,43	-22,27
PU splitsko-dalmatinska	2 978	13,84	2 911	14,29	-2,25
PU primorsko-goranska	3 833	17,82	3 473	17,05	-9,39
PU osječko-baranjska	873	4,06	795	3,90	-8,93
PU istarska	1 311	6,09	1 383	6,79	5,49
PU dubrovačko-neretvanska	733	3,41	774	3,80	5,59
PU karlovačka	325	1,51	369	1,81	13,54
PU sisačko-moslavačka	962	4,47	915	4,49	-4,89

³⁴ "S obzirom na pouku o pravu na šutnju koju je policija dužna dati osumnjičeniku izgledi za uspjeh ispitivanja osumnjičenika postaju vrlo mali. Osumnjičenik će u praksi najprije zatražiti da se obavijesti njegov odvjetnik te šutjeti do njegova dolaska; kada se ovaj pojavi, vjerojatno će svome klijentu savjetovati da i dalje šuti, budući da ne može odmah razraditi koncept svoje obrane koja bi osumnjičeniku najbolje odgovarala." (Schick, 1994: 387.)

³⁵ <http://www.rechtsanwaelte.at>

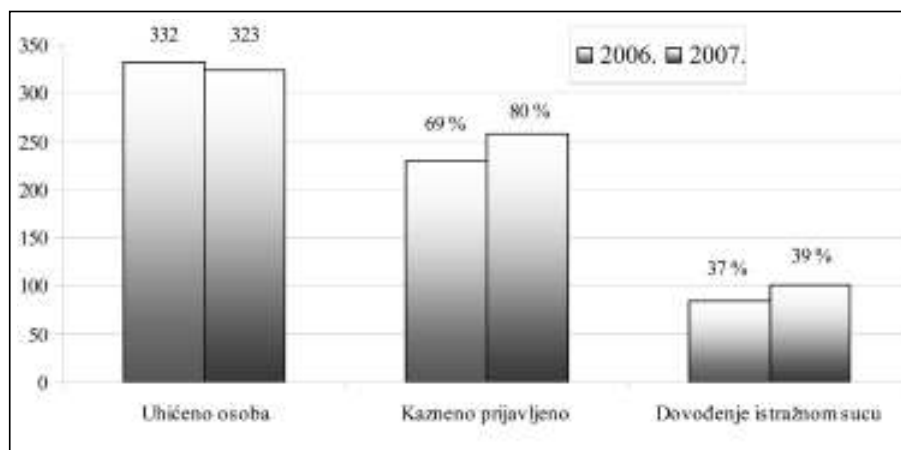
³⁶ <http://ojjdp.ncjrs.gov/ojstatbb/ezaucr/> ili <http://www.fbi.gov/>

PU šibensko-kninska	734	3,41	609	3,00	-17,03
PU vukovarsko-srijemska	1 137	5,29	1 072	5,26	-5,72
PU zadarska	848	3,94	1 155	5,70	36,20
PU bjelovarsko-bilogorska	310	1,44	280	1,37	-9,68
PU brodsko-posavska	550	2,56	677	3,32	23,09
PU koprivničko-križevačka	332	1,54	323	1,59	-2,71
PU krapinsko-zagorska	310	1,44	355	1,74	14,52
PU ličko-senjska	379	1,76	376	1,85	-0,79
PU međimurska	381	1,78	300	1,47	-21,26
PU požeško-slavonska	133	0,62	166	0,81	24,81%
PU varaždinska	718	3,34	656	3,22	-8,64%
PU virovitičko-podravska	97	0,45	226	1,11	132,99%
Ukupno	21 511	100 %	20 365	100 %	-5,33

Tablica 1: Brojnost mjere uhićenja u RH po svim policijskim upravama

5.3. Analiza mjere uhićenja na području PU koprivničko-križevačke

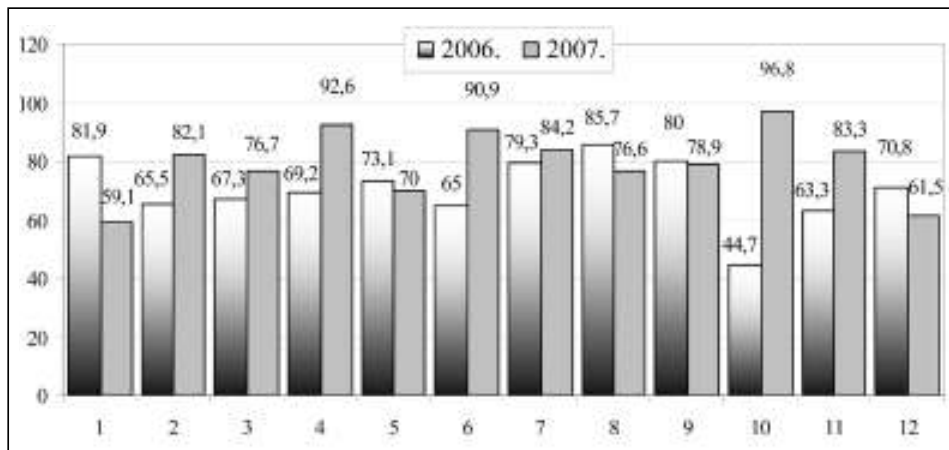
U stupcu jedan prvog grafikona prikaz je brojnosti mjere uhićenja, a učinjenom analizom utvrđeno da je tijekom 2006. godine od 332 uhićene osobe policija za njih 69% podnijela kaznenu prijavu, dok je 37% uhićenika odmah dovedeno istražnom sucu. U 2007. godini došlo je do blagog smanjenja mjere uhićenja, uhićene su 323 osobe, a za 80% podnesena je kaznena prijava, dok je 39% dovedeno istražnom sucu.

Grafikon 1: Analiza mjere uhićenja sa podnesenim kaznenim prijavama i dovođenjem uhićenika istražnom sucu na području PU koprivničko-križevačke i Županijskog suda u Koprivnici

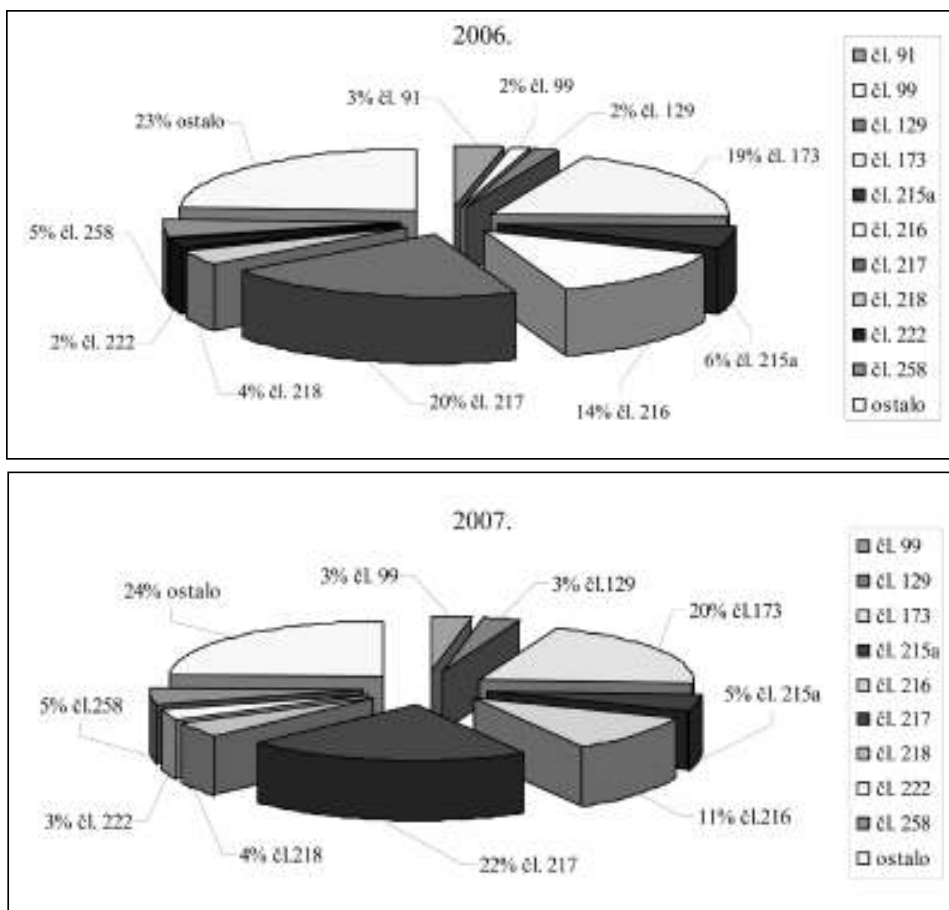
5.3.1. Analitički prikaz mjera uhićenja s podnesenim kaznenim prijavama

Grafikon 2 sadrži postotak moguće "učinkovitosti", koja je dobivena kao razlika između broja uhićenih i podnesenih kaznenih prijava po mjesecima tijekom 2006. i 2007. godine. Najveća "učinkovitost" evidentirana je u kolovozu 2006. te iznosi 85,7%, slijedi siječanj s 81,9%, te rujna s učinkom od 80%. Tijekom 2007. godine udio je dostizao 96,8% u listopadu, 92,6% u travnju, a "izvrstan rezultat" ostvaren je i u lipnju s 90,9%.

Grafikon 2: Prikaz odnosa između uhićenih osoba i podnesenih kaznenih prijava na području PU koprivničko-križevačke (%)

5.3.2. Struktura "uhitnih" kaznenih djela

Grafikon 3 i 4: Struktura kaznenih djela radi kojih su uhićene osobe na području PU koprivničko-križevačke tijekom 2006. i 2007. godine

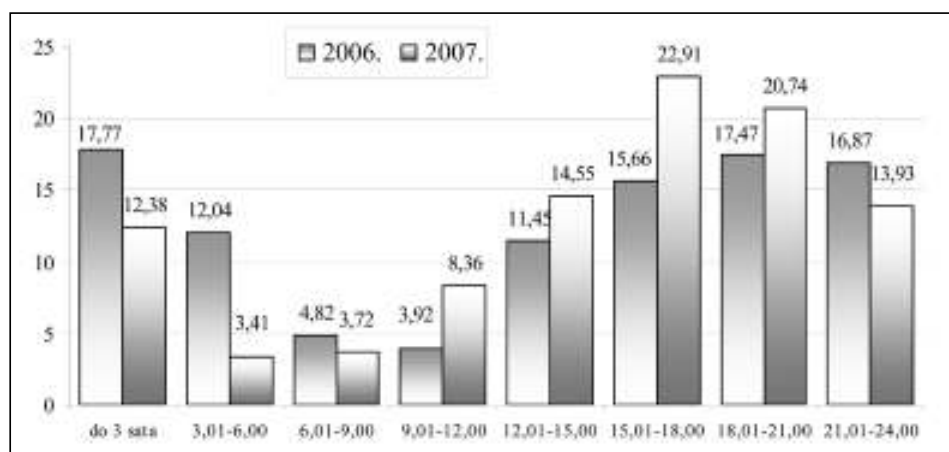
U grafičkom prikazu broj 3 i 4 sadržana je struktura kaznenih djela u svezi s kojima je i korišten institut uhićenja. Iz prikazanog grafikona uočljivo je da dominiraju tri

kaznena djela koja imaju zastupljenost preko 60%, a to su kaznena djela iz članka 217. KZ-a od 20% u 2006. i 22% u 2007. godini. Zatim kaznena djela iz članka 173. KZ-a s 19% u 2006. i 20% u 2007. godini, te kaznena djela iz članka 216. KZ-a gdje je udio u 2006. bio 14%, a u 2007. godini taj udio čini 11%.

5.3.3. Vremensko trajanje uhićenja

U grafikonu 5 sadržani su podaci o vremenskom trajanju uhićenja od njegova započinjanja do dovođenja uhićenika istražnom sucu ili puštanja na slobodu (čl. 97. st. 1. ZKP/97.). Tijekom 2006. godine zabilježeno je najviše uhićenja u trajanju do 3 sata, i to 17,77%, slijede 18-21 sat 17,47%, te 21-24 sata s udjelom od 16,87 %.

U 2007. najviše uhićenja bilo je u trajanju 15-18 sati s udjelom od 22,91%, 18-21 sat s 20,74%, te 12-15 sati s udjelom od 14,55%. Iz grafikona se zornije vidi da je fokusiranje trajanja uhićenja u ove dvije godine bilo u razdoblju 15-24 sata. Bitno je istaknuti da nije bilo niti jednog slučaja gdje je došlo do prekoračenja zakonskog trajanja uhićenja.

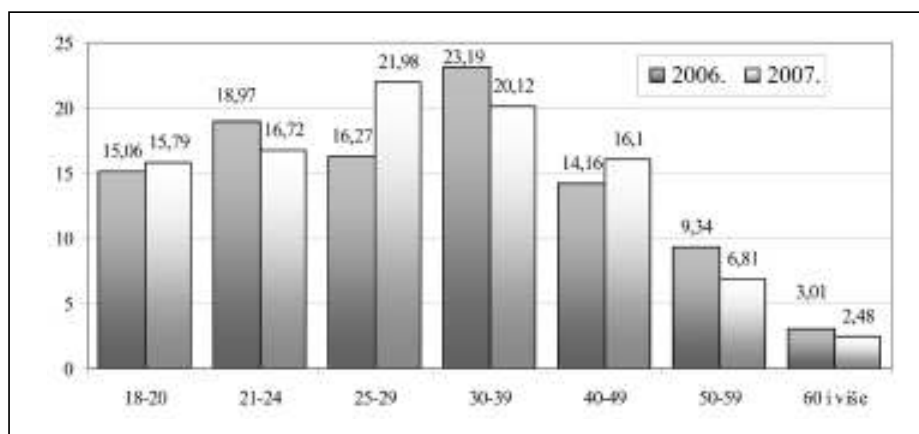

Grafikon 5: Prikaz vremenskog trajanja uhićenja na području PU koprivničko-križevačke (%)

5.3.4. Dobna struktura uhićenika

U grafikonu 6 nalazi se dobna struktura uhićenih osoba što je jedno od obilježja ovakvih analiza (Horvatić, 1998:46). Iz analize zbirnih podataka vidljivo je da nema većih odstupanja dobne strukture iz promatranih razdoblja. Najzastupljeniju dob uhićenika u 2006. godini nalazimo u dobnoj skupini 30-39 godina s udjelom od 23,19% ili razdoblje "zločinačke zrelosti", dok je u 2007. godini dominirala dobna skupina 25-29 godina ili razdoblje "maksimalnog kriminaliteta"³⁷ s udjelom od 21,98%.

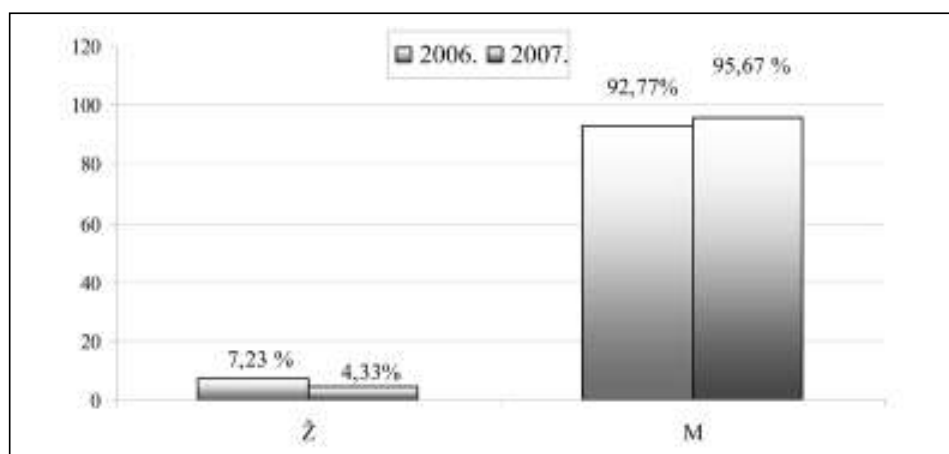
³⁷"Na temelju rezultata brojnih istraživanja provedenih u Švedskoj, Danskoj, Belgiji, Engleskoj, SAD-u i drugim zemljama može se općenito utvrditi da je dobna skupina između dvadeset i dvadeset pet godina života najviše zastupljena kod počinitelja oba spola, pa se stoga često naziva dobnom skupinom 'maksimalnog kriminaliteta'. Najveći broj delikata, uz konstantno blago opadanje s porastom dobi, čini se uglavnom do trideset pete godine života, nakon čega se opadanje kriminalne aktivnosti pojačava, pa se to životno razdoblje u literaturi naziva razdobljem 'zločinačke zrelosti'." (Singer i dr., 2002:140.)

Grafikon 6: Prikaz dobne strukture uhićenika na području PU koprivničko-križevačke (%)

5.3.5. Struktura uhićenika prema spolu

U grafikonu broj 7 sadržani su podaci o spolu uhićenih osoba iz kojeg je vidljivo da je kriminalitet pretežito muška pojava. Od ukupnog broja uhićenih žene su zastupljene s udjelom od 7,23% u 2006. odnosno 4,33% u 2007. godini. U većini kriminoloških radova kriminalitet žena samo se uzgredno razmatra. To nije rezultat samo predrasuda oko uloge spolova u društvu, već i činjenice da su muškarci u svim zemljopisnim predjelima i svim povijesnim razdobljima počinili daleko više kaznenih djela od žena, a osobito onih s elementima nasilja (Singer i dr., 2002:209). Udio žena u kriminalitetu je stalno u opadanju, prema njemačkim statistikama još prije sto trideset godina iznosio je oko 20%, a nakon sedamdeset godina se smanjio i iznosi 11% , dok se u našoj državi kreće od 8,5 do 9,9%. (Horvatić, 1998:117.)

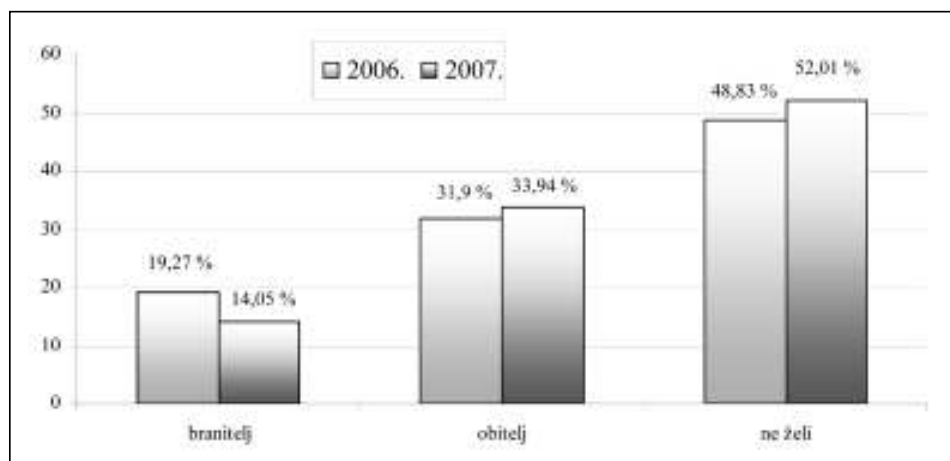
Grafikon 7: Prikaz uhićenja prema spolu na području PU koprivničko-križevačke (%)

5.3.6. Uhićenikova prava

U grafikonu 8 sadržani su podaci o dijelu prava uhićenih osoba prema odredbama članka 6. stavka 1. i članka 96. stavka 1. ZKP/97. Broj uhićenih osoba koje su u 2006. godini tražile da se izvijesti branitelj čini udio od 19,27%, a 14,05% u 2007. godini. Pra-

vo da se o uhićenju izvijesti obitelj zatražilo je 31,9% uhićenih u 2006. godini, odnosno 33,94% u 2007. godini, a 50% slučajeva čine uhićenici koji ne žele da se bilo koga izvijesti.

Osoba uhićena pod sumnjom da je počinila kazneno djelo mora biti odmah: 1) na njoj razumljiv način obaviještena o razlozima uhićenja, 2) poučena da nije dužna iskazivati, 3) poučena da ima pravo na stručnu pomoć branitelja kojega može sama izabrati, 4) poučena da će nadležno tijelo na njezin zahtjev, o uhićenju izvijestiti njezinu obitelj ili drugu osobu koju ona odredi (čl. 7. st. 2. ZKP/08.; čl. 6. st. 1. i čl. 96. st. 1. ZKP/97.).

Grafikon 8: Prikaz izjašnjavanja uhićenika o svojim pravima na području PU koprivničko-križevačke (%)³⁸

5.3.7. Analiza mjere uhićenja na Županijskom sudu u Koprivnici

Grafikon 9 sadrži podatke o broju uhićenih osoba koje su dovedene istražnom sucu po mjesecima 2006. i 2007. godine. Podaci iz 4. i 8. stupca odnose se na mjeru zadržavanja utvrđenu na Županijskom sudu u Koprivnici. U 3. i 7. stupcu su ukupni podaci, a razlika se odnosi na uhićenike koji su dovedeni u istražni centar Županijskog suda u Zagrebu. Istražni sudac Županijskog suda u Koprivnici je nakon dovedenih uhićenih osoba odredio zadržavanje za 36 osoba u 2006. i 37 osoba u 2007. godini.

Mjesec	2006.				2007.			
	Kaznene prijave	Ukupno dovođenja istražnom sucu u Koprivnici i Zagrebu	Dovođenje samo istražnom sucu u Koprivnici	Istražni sudac u Koprivnici odredio zadržavanje	Kaznene prijave	Ukupno dovođenja istražnom sucu u Koprivnici i Zagrebu	Dovođenje samo istražnom sucu u Koprivnici	Istražni sudac u Koprivnici odredio zadržavanje
1.	18	8	2	2	13	5	5	1
2.	19	8	8	7	23	13	13	4
3.	37	12	12	6	23	14	13	3
4.	9	5	5	2	25	10	9	6
5.	19	9	9	3	14	3	3	2

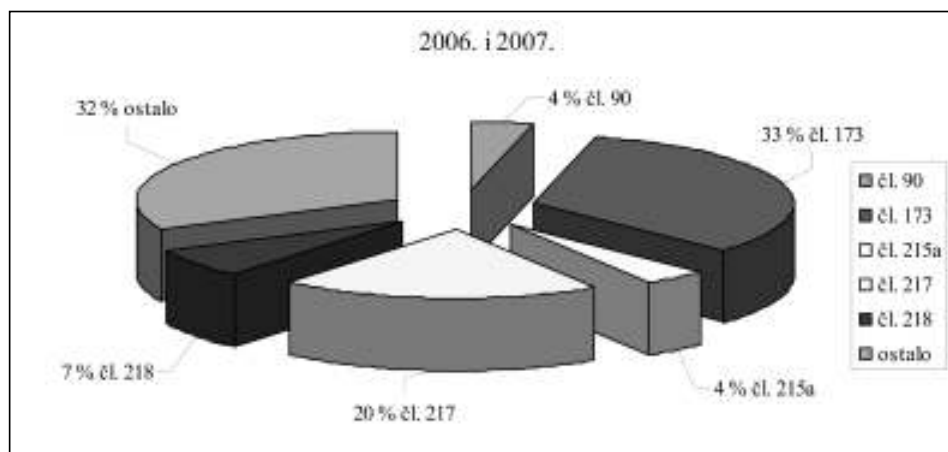
³⁸U statistički prikaz nije ušlo naknadno traženje branitelja od strane uhićenika, već samo prvi zahtjev.

6.	13	6	6	1	10	1	1	0
7.	23	10	10	1	32	11	11	3
8.	18	6	6	2	36	16	16	12
9.	20	7	7	3	15	6	6	0
10.	17	6	6	5	30	10	10	4
11.	19	4	4	1	20	6	6	1
12.	17	4	4	3	16	6	6	1
Σ	229	85	79	36	257	101	99	37

Tablica 2: Prikaz određivanja mjera zadržavanja prema uhićenim osobama koje su dovedene istražnom sucu Županijskog suda u Koprivnici tijekom 2006. i 2007. godine

5.3.8. Struktura "uhitnih" kaznenih djela

U grafikonu 9 prikazan je postotak najčešćih "uhitnih" kaznenih djela za 2006. i 2007. godinu. Udio najbrojnijih kaznenih djela radi kojih se uhićenici dovode istražnom sucu čini udio od 4% iz članka 90. KZ-a (ubojstvo), čl. 173. KZ-a s udjelom od 33%, članka 215a. KZ-a s udjelom od 4% (nasilničko ponašanje u obitelji), članka 217. KZ-a s udjelom od 20% (teška krađa provaljivanjem) i članka 218. KZ-a s udjelom od 7% (razbojništvo). Ta kaznena djela možemo nazvati "uhitna" s obzirom na to da zajedno čine udio od 68,28%. U pravilu se počinitelji težih kaznenih djela dovode istražnom sucu koji im u težim slučajevima određuje zadržavanje.³⁹

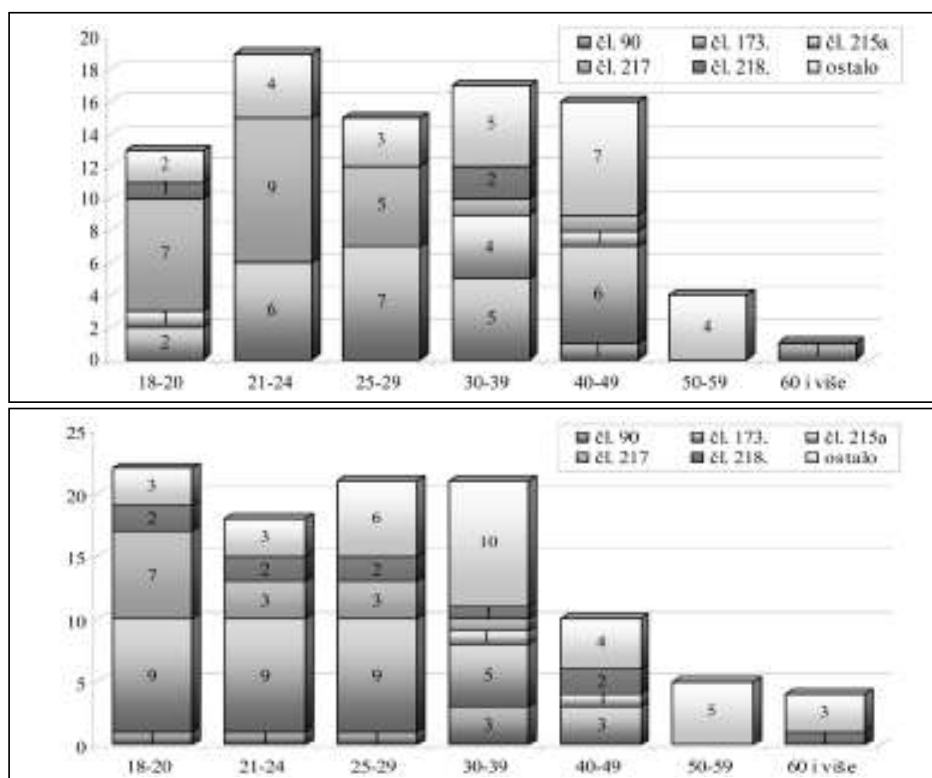

Grafikon 9: Struktura kaznenih djela radi kojih su uhićene osobe na području Županijskog suda u Koprivnici tijekom 2006. i 2007. godine

³⁹ Provedenim istraživanjem dolazimo do sličnosti kod najučestalijih kaznenih djela bez obzira što se radi o drugome području u državi. Na području Županijskog suda u Zagrebu najčešće se uhićene osobe dovode za kaznena djela zlouporabe opojnih droga, teških krađa provaljivanjem, razbojništva, ubojstva. Za primijetiti je da dosta visok postotak uhićenih za kazneno djelo prijetnje (čl. 129.) s udjelom od 19%. (Mittermayer, 2008:134.)

5.3.9. Analiza "uhitnih" kaznenih djela s dobi uhićenika

U grafikonu 10 izdvojena su samo najčešća kaznena djela zbog kojih su uhićene osobe dovedene istražnom sucu. Iz prikaza je uočljiva najbrojnija struktura uhićenih i to u dobi 21-24 godine u 2006., te u dobi 18-20 godina u 2007. godini. Najčešće su to počinitelji kaznenih djela zlouporabe opojnih droga i teških krađa provaljivanjem, a u grupu kaznenih djela za koja se dovode uhićenici ulaze još ubojstva (čl. 90. KZ-a), nasilničko ponašanja u obitelji (čl. 215a. KZ-a) i razbojništva (čl. 218. KZ-a), dok ostala kaznena djela zauzimaju manji postotak. Iz prikaza je također vidljivo da se tek nakon 40-e godine značajnije smanjuje kriminalna aktivnost počinitelja kaznenih djela.

Grafikon 10 i 11: Prikaz dobne strukture uhićenika s najčešćim "uhitnim kaznenim djelima" na području Županijskog suda u Koprivnici za 2006. i 2007. godinu

6. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Iz cijelog rada vidljivo je koliko je postupak uhićenja veoma važan i osjetljiv problem s aspekta zaštite prava čovjeka, upravo zbog oduzimanja slobode pojedincu, koje poduzima policija u cilju sprječavanja te hvatanja počinitelja kaznenog djela. Najčešće prilikom postupanja policije javljaju se dvije tendencije, jedna zahtijeva što veću učinkovitost u otkrivanju i procesuiranju kaznenih djela, a druga traži da se štite i poštuju temeljna prava okrivljenika. Odredbe koje su sadržane u međunarodnim, ustavnim i zakonskim propisima sprječavaju neopravdani kazneni progon i uhićenje nedužne osobe.

Nadalje, iz analitičkih prikaza može se zaključiti da je uhićenje kompleksna procesna mjera kojom se osigurava nazočnost osumnjičenika i okrivljenika u kaznenom postupku,

te se primjenom iste u velikom broju slučajeva, kao što je napisao profesor dr. sc. Davor Krapac osobu uvodi u "predvorje" kaznenog postupka.

Novosti koje je donio novi Zakon o kaznenom postupku iz 2008. godine najviše je zahvatio i promijenio prethodni postupak. Tako su i mjere postupovne prisile dobile novi sadržaj, a značajnije izmjene su u vidu uvođenja pritvorskog nadzornika, vremenu trajanja uhićenja i unosu svih podataka u informacijski sustav u zasebnu evidenciju.

Promjene Ustava RH u 2010. godini nisu izmijenile odredbu članka 24., tako da i sada imamo *de lege lata* situaciju da Ustav RH za uhićenje zahtijeva postojanje osnovane sumnje, dok ZKP/97. i ZKP/08. kao što je navedeno traži postojanje osnove sumnje uz neki od razloga za pritvor/istražni zatvor, te na takav način dobivamo veću vjerojatnost sumnje, ali opet zakonski tekst nije ujednačen sa odredbom Ustava koja se odnosi na uhićenje.

U 2007. godini policija je podnijela 257 kaznenih prijava za 323 uhićene osobe na području PU koprivničko-križevačke. Ti nam podaci ukazuju na omjer iz kojega proizlazi da policija u 69% slučajeva u 2006., odnosno u 80% slučajeva u 2007. godini prema uhićenim osobama podnosi kaznenu prijavu nadležnim državnim odvjetništvima. Iz daljnje je analize vidljivo da je istražnom sucu tijekom 2006. dovedeno 37% uhićenika za koje su podnesene kaznene prijave, a u 2007. iznosi 39%, od čega je istražni sudac odredio zadržavanje za 45,57% u 2006. i 37,37% u 2007. godini.

Analiza kaznenih djela pokazuje da je najveća zastupljenost uhićenika za počinitelje teške krađe provaljivanjem (čl. 217. KZ-a) s 20% u 2006. i 22% u 2007. godini, zatim zlorabe opojnih droga (čl. 173. KZ-a) s 19% u 2006. i 20% u 2007. godini, te krađe (čl. 216. KZ-a) gdje je udio u 2006. bio 14%, a u 2007. godini čini 11%.

Izuzetno je bitan podatak da nije zabilježen niti jedan slučaj prekoračenja trajanja uhićenja, tako da je najviše uhićenja tijekom 2006. godine bilo u trajanju do tri sata, i to 17,77%, slijede 18-21 sat 17,47%, te 21-24 sata s udjelom od 16,87%. U 2007. godini najviše uhićenja bilo je u trajanju 15-18 sati 22,91%, 18-21 sat s 20,74%, te 12-15 sati 14,55%.

Najzastupljenija dob uhićenika u 2006. nalazi se u dobnoj skupini 30-39 godina s udjelom od 23,19% (razdoblje "zločinačke zrelosti"), dok je u 2007. godini dominirala dobna skupina 25-29 godina (razdoblje "maksimalnog kriminaliteta") s 21,98%.

Iz analize podataka prema spolu uhićenih osoba vidljivo je da je kriminalitet pretežito muška pojava, tj. žene su zastupljene s udjelom od samo 7,23% u 2006. odnosno 4,33% u 2007. godini.

Broj uhićenih osoba koje su u 2006. godini tražile da se izvijesti branitelj čini udio od 19,27%, a 14,05% u 2007., a pravo da se o uhićenju izvijesti obitelj zatražilo je 31,9% uhićenih u 2006. godini, odnosno 33,94% u 2007., dok 50% slučajeva čine uhićenici koji ne žele da se bilo koga izvijesti.

Među najbrojnija kaznena djela radi kojih se uhićenici dovode istražnom sucu tijekom 2006. i 2007. su kaznena djela zlorabe opojnih droga (čl. 173. KZ-a) s 33%, razbojništva (čl. 218. KZ-a) s 20%, teške krađe provaljivanjem (čl. 217. KZ-a) sa 7%, nasilnička ponašanja u obitelji (čl. 215 a. KZ-a) sa 4% i ubojstva (čl. 90. KZ-a) sa 4%. Ta kaznena djela možemo nazvati "uhitna" s obzirom na to da zajedno čine udio od 68,28%.

Najbrojnija struktura uhićenih nalazi se u dobi 21-24 godine u 2006., te 18-20 godina u 2007. godini. Najčešće su to počinitelji kaznenih djela zlouporabe opojnih droga i teških krađa provaljivanjem, a u grupu kaznenih djela za koja se dovode uhićenici ulaze još ubojstva (čl. 90. KZ-a), nasilničko ponašanje u obitelji (čl. 215a. KZ-a) i razbojništva (čl. 218. KZ-a), a tek nakon 40-e godine značajnije se smanjuje kriminalna aktivnost počinitelja kaznenih djela.

Najznačajniji podatak koji će se moći kontinuirano uspoređivati je broj uhićenih osoba s brojem podnesenih kaznenih prijava, a dobivenu razliku možemo promatrati i kroz tzv. učinkovitost rada, tako da je u kolovozu 2006. godini iznosila 85,7%, siječnju 81,9%, te rujnu s učinkom od 80%. Tijekom 2007. godine učinkovitost je dosegala 96,8% u listopadu, 92,6% u travnju, te 90,9% u lipnju.

LITERATURA

1. Cvitanović, L. (1995). *Police and Criminal Evidence Act*. Policijska i sigurnost, 4(1-2), 40.-60.
2. Damaška, M. (2001). *Dokazno pravo u kaznenom postupku: oris novih tendencija*, Zagreb: Pravni fakultet u Zagrebu, Poslijediplomski studij iz kaznenopravnih znanosti.
3. Gudjonsson, G., Vlare, I., Rutter, S. (1996). *Psihološke značajke osumnjičenika intervjuiranih u policijskim stanicama*. Izbor članaka iz stranih časopisa, 1-2, 63.-68.
4. Horvatić, Ž. (1998). *Osnove kriminologije – Temelji učenja o pojavnim oblicima i uzrocima kažnjivih ponašanja*. Zagreb: MUP RH.
5. Josipović, I. (1993). *Međunarodnopravno određenje prava na slobodu, ustavne odredbe o pravu na slobodu i njihove implikacije na kazneni postupak*. Zakonitost, 8-12, 515.-528.
6. Josipović, I. (1998). *Uhićenje i pritvor (Pravo o uhićenju i pritvoru u kaznenom procesnom pravu)*. Zagreb: Targa.
7. Josipović, I. (2008). *Istražni zatvor vs. pritvor: reforma ili restauracija*. Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, 2, 915.-938.
8. Krapac, D. (1995). *Engleski kazneni postupak*. Zagreb: Pravni fakultet u Zagrebu.
9. Krapac, D. (1995). *Europska konvencija o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda i hrvatski kazneni postupak*. Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, 1, 3.-40.
10. Krapac, D. (1999). *Pedeseta obljetnica Opće deklaracije o pravima čovjeka: njihovo ostvarivanje u međunarodnom i unutarnjem kaznenom pravu*. Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, 1, 3.-36.
11. Krapac, D. (2006). *Zakon o kaznenom postupku i drugi izvori hrvatskog kaznenog postupnog prava*. VI. izmijenjeno i dopunjeno izdanje. Zagreb: Narodne novine d.d.
12. Krapac, D. (2007). *Kazneno procesno pravo, Prva knjiga: INSTITUCIJE*. III. izmijenjeno i dopunjeno izdanje. Zagreb: Narodne novine d.d.
13. Lawrence, C., Mohr K. Wanda K. (2005). *Provođenje istražnih radnji u slučaju iznenadne smrti prilikom uhićenja i zadržavanja*. Izbor članaka iz stranih časopisa, 1-2, 1.-8.
14. Mittermayer, O. (2008). *Institut zadržavanja – primjena u Istražnom centru Županijskog suda u Zagrebu u 2007*. Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, 1, 87.-105.
15. Pavišić, B. (2000). *Kazneni postupak u Republici Hrvatskoj*. Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, 2, 543.-636.

16. Pavišić, B. (2002). Talijanski kazneni postupak, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Biblioteka Zavoda za kaznene znanosti Mošćenice.
17. Pavišić, B. (2006). *Kazneno pravo Vijeća Europe*. Rijeka: Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci.
18. Pavišić, B. (2007). *Sustavi istrage u poredbenom i međunarodnom kaznenom pravu*. Rijeka: Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci.
19. Schick, J. P. (1994). *Zaštita prava žrtve kaznenog djela naspram okrivljenikovih zaštitnih prava u kaznenom postupku*. Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, 1, 379.-393.
20. Singer, M., Kovčo Vukadin, I., Cajner Mraović, I. (2002). *Kriminologija*. Treće izmijenjeno i dopunjeno izdanje. Zagreb: Nakladni zavod Globus.
21. Smerdel, B., Sokol, S. (2006). *Ustavno pravo*. Zagreb: Pravni fakultet u Zagrebu.

Summary

Hrvoje Filipović

Arrest as a Measure for Providing the Presence of a Defendant and Initiating the Criminal Proceedings

The arrest is one of the measures for providing the presence of a defendant, which the legislator has provided for to prevent the perpetrators of criminal acts from obstructing the achievement of the objective of the criminal proceedings, both before and in the course of the proceedings, and it is likely that with its application a person will be brought in the "lobby" of criminal proceedings.

The paper in several sections gives an overview of measures starting with the arrest in light of constitutional provisions on arrest, international legal acts with special emphasis on Article 5 of the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms with the relevant case law. For a comparative view of the provisions on the arrest England, Italy and Austria were chosen, based on their historical and political – legal significance.

In the last section statistical data on measures of arrests in all police departments in Croatia, and in the Koprivničko-križevačka County Police Department and Koprivnica County Court in year 2006 and 2007 and an analysis of all arrests has been made. The analysis showed how many of the persons arrested were submitted to criminal charges, how many have been brought to the investigative judge, and put in custody. In addition to these features, data on the duration of arrests, the structure of crimes, use of rights, and gender and age of the detainees were obtained.

Key words: providing the presence of the accused, the arrest, detention, custody, the police, the Law on Criminal Procedure.